

VARIA

– KÖNYVISMERTETÉS –

TELEKI PÁL: Az igazi tisztviselő

Budapest, Nemzetpolitikai Szolgálat, 1941.

Rendhagyó könyvismertetésbe kezdek. Egyrészt azért rendkívüli, mert nem szokás hetven évvel ezelőtti kiadványt ismertetni. Mégis teszem, mert bár a szerzője – gróf Teleki Pál (1879–1941) – a legismertebb professzorok közé tartozik, azonban a most bemutatandó dolgozata méltatlanul ismeretlen, noha aktualitása nem vitatható. Másrészt nem szokványos az ismertetett alkotás műfaja sem, hiszen nem egy nagy jogi monográfia-ról van szó. Nem jogi és nem monográfia. Egy tanulmány, amely stílusában sok helyen röpirathoz, pamflethez közelít. Miért választottam mégis? Mert olyan tárgyról ír a volt miniszterelnök-földrajztudós, amely napjaink közigazgatási reformjának egyik legfontosabb kérdéséhez kapcsolódik: a *közszolgálathoz*. Minőségében pedig Telekitől megszokott olyan precíz összeállítást kapunk, amely méltán lehet alapja, esetleg kiegészítő irodalma bármely tudományos elemzésnek.

Ma, amikor a közigazgatás fejlesztése a központi közigazgatást, a területi államigazgatást, az önkormányzati rendszert, a hatósági eljárást együttesen érinti, szükséges visszatérni a Magyary Zoltán, Erekly István nevével fémjelzett *komplex szemléletmódhoz*, amelynek kiindulási pontja, hogy a közigazgatás az emberekért van.¹ Azaz a közigazgatás azért szolgált, irányít, szabályoz, szervez, véd és még megannyi funkciót azért lát el, hogy az állampolgárok számára élhető államot biztosítson.²

Telekinek akár tudományos, akár politikai pályáját tekintjük, ugyanezt a komplex megközelítést alkalmazta. Tudta, hogy a közfeladatok, a szervezetrendszer, az anyagi és eljárási jogi környezet, a személyzet, valamint a dologi javak együttesen adják a közigazgatás egészét. Bármelyik tényező jelentős változtatása a többi szegmensre is kihatással van.³

¹ MAGYARY Zoltán: *Magyar Közigazgatás*. Királyi Magyar egyetemi Nyomda, 1942. 375.; EREKLY István: *Közigazgatás és önkormányzat*. Budapest, MTA, 1939.

² Sok tekintetben ezt a felfogást igyekszik követni a 2011-ben napvilágot látott Magyary-program elnevezésű kormányzati stratégiai dokumentum is. Lásd még: Kis Norbert: „Aki a hazát szereti, egy végzetet szeret” – értékek és elvek a közigazgatási személyzetpolitikában. *Új Magyar Közigazgatás*, 2010/11. 37.

³ A tárgyban lásd még: DUDÁS Ferenc: Gondolatok a közszolgálati etikáról I. *Magyar Közigazgatás*, 1999/8. 420.; Koi Gyula: Töprengés a közszolgálati etika és a közszolgálati etikai kódex aktuális problémáin. *Magyar közigazgatás*, 2002/12. 728.; LÖCZY Péter: A közszolgálati etikai rendszer kialakításának normatív és intézményi feltételei. *Új Magyar Közigazgatás*, 2009/2. 2.

A XX. század derekán, tragikus kimenetelű életének utolsó évében, kifejezetten aktuális közszolgálati etikai tanulmányt hagyott az utókorra. Teleki személyében ötvözi a tisztviselő, a politikus és a tudós jellemvonásait.⁴ Ebben a munkájában már miniszterelnökként, mintegy visszatekintve gyűjti össze és rendezi gondolatait, meglátásait a tisztviselői munka etikai követelményeiről.

Álláspontja szerint a tisztviselő munkája révén egyszerre szolgálja és vezeti a nemzetet.⁵ Külön hangsúlyozza, hogy minden tisztviselőnek el kell mélyülnie a nemzet feladataiban. „Bármiféle állásban lehet valaki, az egész államvezetésben, az államvezetés egységes munkájában vesz részt.” Éppen ezért szükséges, hogy minden köztisztviselő a maga helyén álljon olyan erkölcsi magaslaton, hogy a társadalmat a maga példájával irányítsa.⁶

Teleki az igazi tisztviselő minőségi fejlődése érdekében különböző mértékegységeket, szempontokat határoz meg. Elsőnek az *önképzést* említi, amely ismeretek át-gondolását, megszerzését és leszűrését jelenti, s amely elvezet a helyes cselekvéshez. Minden cselekvés során tudatában kell lenni annak is, hogy a közönségben (ma úgy mondanánk: ügyfelekben) a nemzetet is lássuk. Mindez azt jelenti, hogy a tisztviselő legyen tudatában annak, hogy *munkájával a nemzetet szolgálja*. A keresztény erkölcsrendet valló és élő Teleki ezt kiegészíti azzal is, hogy „mindig az egész embert lássuk, aki tagja a nemzetnek, nem pedig azt az ügyet, amely lehet sablon.”

Külön címet szentel a *nemzet nevelésének*. Érvelése szerint, amikor a tisztviselő feladatainak ellátása során a nemzet ügyeit intézi, akkor egyszerre vezeti is a társadalmat. Egy tisztviselő minél közelebbi poszton van a társadalom tagjaihoz, Teleki szerint majdnem hogy annál fontosabb, hogy megfelelő társadalomvezető legyen. Mindez azt jelenti, hogy a tisztviselő olyan társadalmi életet és olyan magánéletet kell éljen, amellyel a társadalomnak megfelelő példát mutat. Gondolatmenetében Teleki hozzákapcsolja mindehhez a mély felelősségtudat követelményét is. Szerinte a (társadalom-) vezetés első sorban *példaadás*, nem pedig parancs. Telekinek nem csak a dolgozatán, hanem egész életén átívelt az a felismerés, hogy a helyes példaadást nem szabad elhanyagolni. Mondhatnánk nélkülözhetetlen feltétele a helyes vezetésnek. A közigazgatásra vetítve szarkasztikusan úgy fogalmaz: „ha példa nélkül és helyes társadalom és nemzetnevelés nélkül közigazgatunk, az magyar szóval a cipésmesterségben annyit jelent, mint foltozás.”

A tisztviselői munka feltételezi továbbá a megértést. Az emberek különbözősége – mai szóval sokszínűsége – iránt a tisztviselőnek megértőnek kell lennie. Azon a poszton, amelyen a tisztviselő áll, tisztába kell jöjjön, milyenféle emberekkel áll szemben,

⁴ A korszak több szerzője foglalkozott a közszolgálati etikával. Egyik kortárs, Imre Sándor (1877–1945), aki tisztviselőként, pedagógusként rámutatott arra, hogy egy hivatal jó vagy rossz híre közvetlen kapcsolatban van az ott dolgozókkal. In: HENCZ Aurél: *Törekvések a közszolgálati etika kialakítására II.* Budapest, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája, 1987. 109–142.

⁵ ZLINSZKY János *Keresztény erkölcs és jogász etika* c. könyvében (Budapest, Szent István társulat, 1998. 17.) abból indul ki, hogy „a hatalom erkölcsi szemmel nézve mindig átruházott hatalom: a társadalom ruházta alkalmasnak vélt tagjaira saját rendje biztosításához, saját békéje fenntartásához szükséges előfeltételként a hatalmat.” Ez megfelelően alkalmazandó a közszolgálati etikára is, hiszen ott az államhatalom gyakorlása folyik. Lásd még ZLINSZKY János: *A jogász erkölcsé. Jogtudományi Közlöny*, 1990/1.

⁶ TELEKI Pál: *Az igazi tisztviselő*. Budapest, Nemzetpolitikai Szolgálat, 1941. 9.

illetve kapcsolatban. Az emberek és helyzetek megfelelő megértése mindezek objektív megismerését is jelenti. Keserűen ír Teleki arról, hogy Magyarországon azt tapasztalta „hogy mindig úgy okoskodunk, mintha önmagunknak magyaráznánk. Mindig úgy beszélünk, hogy azt hisszük, hogy a másik is úgy gondolkodik, azt tudja, úgy tudja, mint mi.” Véleménye szerint ha azt hisszük, hogy a másik ember is úgy gondolkodik, mint mi, az műveltséghiány.

A jó tisztviselő elébe megy az embernek, és a saját nyelvén szól hozzá.⁷ Fontos, hogy a társadalom tagjával, akivel a tisztviselő kapcsolatba kerül mind szóban, mind írásban olyan nyelvezettel szóljon, amelyet az megért. Mai, XXI. századi viszonyaink között ez már nemcsak a kisebbségi nyelvek alkalmazását és a többségi nyelv ismeretének hiánya miatti védelem eljárási szabályait jelenti. Egyre aktuálisabb ez a gondolat akkor, amikor a közigazgatás mind a normatív szabályozásában, mind az egyedi döntéseiben sokszor érthetetlen, bonyolult és teljesen magyartalan nyelvezettel szól az állampolgárhoz. Éppen ezért a tisztviselői munka egyúttal tanítás is. Teleki – kicsit idealisztikusan – célként fogalmazza meg, hogy az embereket rá kell nevelni arra, hogy minden ügyük intézéséből tanuljanak.

A tisztviselői munka feltételez nagyfokú leleményességet is. Más szóval ezt a hivatást nem lehet sablon-szerűen ellátni.⁸ Leleményesség szükséges az egyes ügyek elintézése terén is. Azonban ez együtt kell járjon a felelősségvállalással, valamint kötelességtudattal, ami Teleki szerint az első világháború óta mind jobban szertefoszlott.

Teleki óv a tisztviselők helytelen magatartásaitól is, különösen az egymás közötti veszekedéstől, valamint az irigységtől.⁹ Szerinte ez az egyik legnagyobb baja a társadalomnak. Szerinte saját munkánkat bírálni helyes dolog, azonban a másikat csak akkor, ha meg is mondjuk neki, méghozzá olyan formában, amiből haszon származik, nem pedig veszekedés.

Végezetül a tisztviselői munkánál Teleki kiemeli, hogy azt széles látókörrel kell végezni mind az általános emberi, mind a szakmai ismereteinket bővítve. Mindehhez azonban mértékletességet is tanácsol, hogy ez „ne jelentsen szétforgácsolódást, sem pedig mindenbe belekontárkodást.” A tisztviselő, bárhol is helyezkedjen el a közigazgatásban, úgy dolgozzon, hogy ismerje a teljes államgépezetet. Álláspontja szerint „csak az egész államgépezetnek az ismeretében tudjuk a különböző részletfunkciókat betölteni.” A személyes helyzet és lehetőség pontos ismerete is szükséges. Teleki szerint a jó tisztviselő utat tud engedni a vezetésre hivatottaknak. Szerinte a közigazgatás minden szintjén megtörténhet, hogy „valaki a második hegedű játszására a legkitűnőbb és a legalkalmasabb ember, de az első hegedűt soha életében a kezébe ne vegye, mert arra nem való.” Szerinte a legkomplikáltabb közigazgatási funkció a jegyző és a miniszterelnöké. A tisztviselő saját helyzetének helyes felismerését akkor teszi meg, ha megteszi kötelességeit a maga helyén és átfogó tudását erre használja fel. Teleki etikai szemléletét dolgozatának búcsúmondata méltán fejezi ki: „Mindnyájan egyformán fontos helyen állunk, csak a feladatok vannak megosztva.”

---

⁷ TELEKI i. m. 16.

⁸ TELEKI i. m. 19.

⁹ TELEKI i. m. 20.

A magyar közszolgálat a megújulás előtt áll.¹⁰ Jót tesz a közszolgálati reform döntéshozóinak egy olyan távolságtartó kritikus, egyben figyelmes megközelítés, mint ahogy ezt Teleki teszi. És jó az ő bölcs meglátásait is megszívlelni, hiszen az alapproblémákban hetven éve nincs változás...*

GERENCSÉR BALÁZS SZABOLCS

– BESZÁMOLÓK –

A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI KUTATÁSOKAT VÉGZŐ DOKTORANDUSZOK ÉS DOKTORJELÖLTEK I. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJA

Nemzetközi Magánjogi Szekció

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola és Magánjogi Kutatócsoport keretében,¹ 2012. február 17-én, péntek reggel, számos tudósjelelttel telt meg az Egyetem II. János Pál pápáról elnevezett Díszterme. A résztvevőket és az érdeklődőket Schanda Balázs (dékán, PPKE JÁK) valamint a Magánjogi Kutatócsoport vezetője, Harsági Viktória (tanszékvezető egyetemi docens, PPKE JÁK), majd a Kutatócsoport tagjaként Raffai Katalin (egyetemi docens, PPKE JÁK) köszöntötte. Ezt követően a harmincnégy előadót felvonultató rendezvény három különböző színhelyen folytatódott, az előadások címe és tartalma alapján egy Nemzetközi Magánjogi Szekció („A határon átvívelő gazdasági kapcsolatok akadályainak lebontása – különös tekintettel az európai uniós jogegységesítési törekvésekre” alcímmel) és két Polgári Eljárásjogi Szekció („A vitarendezés, a követelések érvényesítésének különböző útjai a megváltozott társadalmi és gazdasági környezetben” alcímmel) került kialakításra.

A valóban széleskörű, hét hazai egyetem² tizenhárom doktoranduszát felsorakoztató Nemzetközi Magánjogi Szekció a kari Tanácssteremben Burián László (tanszékvezető, egyetemi tanár) levezető elnök rövid megnyitójával kezdte meg ülésését, ahol a nemzetközi magánjogi előadások mellett a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogába tartozó előadások is helyet kaptak.

¹⁰ Jelentős közszolgálati reformkísérletek nemcsak a rendszerváltozás utáni korszakra, valamint a XXI. századra jellemzőek: a két világháború közötti közigazgatási fejlődés nagyban érintette közszolgálatot. Az akkor felmerült kérdések és a mai problémák között meglepően sok átfedés van. Lásd pl. MÁRTONFY: *A magyar közigazgatás megújulása*. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1939.

* A tanulmány megjelenését az OTKA K-78357 sz. pályázat támogatta.

¹ Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0014. sz. projektje.

² A Szegedi Tudományegyetemről 4, az Eötvös Loránd Tudományegyetemről 3, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről 2, míg az Andrássy Egyetemről, a Debreceni Tudományegyetemről, a Miskolci Egyetemről, valamint a Pécsi Tudományegyetemről 1-1 előadó vett részt a tanácskozáson.